

ПЕРША ЕКСПЕДИЦІЯ ПО ХАРКІВСЬКОМУ РЕГІОНУ ЗІ ЗБОРУ ЗРАЗКІВ РІЗНОМАНІТТЯ ХЛІБНИХ ЗЛАКІВ

Сергеева І.Л.

*Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН Національний центр
генетичних ресурсів рослин України (м. Харків)*

Необхідність збору та вивчення різноманіття сортів сільськогосподарських культур усвідомлювалось вченими України вже на початку ХХ ст. З цією метою Комітетом рослинництва Харківського товариства сільського господарства проводились обстеження у регіоні діяльності. Першу експедицію було проведено у серпні 1914 р. спільно з селекційним відділом Харківської обласної сільськогосподарської дослідної станції та Харківською насінневою контрольною станцією Харківського товариства сільського господарства. Серед інших завдань передбачалось вивчення якості хлібного зерна, що продається на ринку. Це вважалось особливо важливим у зв'язку з передбачуваними змінами угодами торгових угод Росії з іншими державами і облаштуванням мережі елеваторів. В обстеженні взяла участь Губернська Земська управа. Вона звернулася до повітових земських управ та інших установ надати допомогу у зборі зразків сільськогосподарських рослин. Надати допомогу, зокрема у вирішенні питання у яких районів, селах, у яких господарів треба брати зразки, а також у користуванні поштовою кінною службою. Керівником експедиції був завідувач Харківської насінневої контрольної станції Харківського товариства сільського господарства, видатний український вчений Олександр Алоїзович Яната.

Для збору було розроблено анкету, у якій передбачалось збирати такі відомості: номери зразків, до яких відноситься інформація; повіт, волость, село; переважний рід володіння: община, відруб, хутір, приватне володіння, оренда; головні хліби у порядку їх поширення; головна культура, що дає дохід; місце збуту зернових продуктів (ринок); яке насіння іде на посів – своє чи покупне. Така анкета давала можливість оцінити не лише ринкові аспекти зернової культури, але якоюсь мірою і екологічну приуроченість даного сортозразка до певного місця вирощування.

Всього було зібрано понад 1700 зразків зернових культур, проса, однорічних і багаторічних трав. Лише ячменю зібрано 503 зразки.

Обстеженням було встановлено наявність у селянських господарствах Харківської губернії таких сортів зернових культур: жито озиме – «Крестьянское, Петкусское, Шланштедское, Пробштейское, Гейне, Высоколитовское; пшениця озима – Красная безостая, Красная остистая, Крымка, Даттель, Банатка, Сандомирка, Высоколитовская, Горконкур, Белая безостая; пшениця яра – Белоколосая безостая, Белоколосая остистая, Красноколосая безостая, Красноколосая остистая, Арнаутка; ячмінь – Двурядный Ганна, Двурядный Шевалье, Двурядный Местный, Четырехрядный; овес – Победа, Лигово, Золотой дождь, Беляк, Шатиловский, Гигантский, Шведский, Местный, Ранний».

Зібране різноманіття з одного боку відображало сортимент, сформований в умовах даного регіону і пристосований до них, а з другого боку послужило основою для створення у подальшому нових кращих сортів. Зокрема, добором з сорту озимої пшениці Горконкур, імовірно французького походження, на Харківській селекційній станції було створено сорт Феругінеум 1239, який і досі є еталоном зимостійкості. Індивідуальним добором з сорту Високолитовська створено сорт Еритроспермум 917, з Сандомірки – Юр'ївка. З сорту Банатка на Миронівській дослідній станції одержано сорт Українка, який був широко поширеним тривалий час. Сорт жита озимого Петкуське дало початок сорту Петкуське 950, а далі – Харківське 194. З сорту дворядного ячменю Ганна виведено сорт Нутанс 8/71.

У подальшому зібрані зразки, а також сорти, створені на їх основі, увійшли до колекцій Харківської обласної сільськогосподарської дослідної станції та її спадкоємних установ, з яких формувався Національний генбанк рослин України.

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ СЕЛЕКЦІЇ ЛЮЦЕРНИ В ІНСТИТУТІ ЗРОШУВАНОВОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА НААН

Тищенко О.Д.

Інститут зрошуваного землеробства НААН (м. Херсон)

Люцерні у кормовиробництві належить провідна роль, з огляду на її величезні потенційні можливості як культури, що не має собі рівних за поживністю кормової продукції. Але значення люцерни не обмежується тільки її кормовими перевагами, вона незамінний попередник усіх культур сівозміни. Крім того, люцерна сприяє зниженню рівня ґрунтових вод, що попереджує вторинне засолення.

У колишньому Українському НДІ бавовництва, реорганізованому опісля в Український НДІ зрошуваного землеробства, селекція люцерни розпочата у 1946 р. Вона була спрямована на виведення посухостійких сортів для суходільних посівів. Селекціонери створили сорт Херсонська 1, який був районований у 1956 р. Однак біологічні особливості цього сорту не дозволяли максимально використовувати сприятливі умови, що створювались штучним зрошенням.

З 1960 р. селекціонери розпочали роботу зі створення сортів люцерни інтенсивного типу для умов зрошення в різних напрямках:

- виведення сортів, що поєднують високу насінневу (6–9 ц/га) та кормову (700–800 ц/га) продуктивність. Створено сорти Надіжда, Сінська;
- для використання у спеціальних рисових сівозмінах створено сорт Херсонська 9, стійкий до затоплення у рисових чеках;
- враховуючі потреби тваринництва у таких видах кормів як трав'яна мука, гранули і т.п., вперше в Україні з 1974 р. була розпочата селекція на стійкість до скошування в ранні фази розвитку, коли кормова маса люцерни